

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

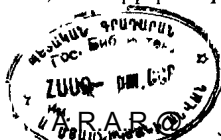
ԱՆՋՈՒԳԱԿԱՆ ԶՈՅԳԸ

«Երանի որ ունիցի գաւակ ի Միոն»

Ապրիլ 21-ին կատարուեցաւ հանդիսաւոր հիմնադրէ՛մը Ալէքս եւ Մարի Մանուկեան ժառանգաւորաց վարժարանին եւ ընծայարանին, մասնակցութեամբ բովանդակ Միաբանութեան, եւ ի ներկայութեան պետական անձնաւորութիւններու, յարանուանական ներկայացուցիչներու եւ ժողովուրդի խումբ մութեան, հին օրերու փառաշուք նաւակատի՛կները յիշեցնող, փոխադրիչ մեր միտքը Հայ պատմութեան վաղեմի փառաւոր շրջաններուն, երբ նման առիթներուն մեր ժողովուրդի վարչական, մտաւորական եւ գինուորական ուժերը ի հանդէս կուգային իրենց փառքի ու պերճանքի բոլոր մեծ վայելչութիւններով:

«Երանի որ ունիցի գաւակ ի Միոն» արտայայտութիւն մըն է որ ժողովուրդի մը հոգեղէն թափը միայն չարտայատեր, այլ կ'անցնի աւելի անդին եւ կը դառնայ բարձր պատգամ մը, ինչպէս անէ՛, ազգայինէն ալ վեր տարրութեամբ ու խորութեամբ, բոլոր անոնց համար՝ որոնք այս անցաւոր աշխարհի եւրեսին կ'այցուի լուսաւոր ճգողութեամբը անանցին: Անցնիլ աւելի անդին, վեր առօրեայէն, որպէսզի այդ անդինը ոչլաւ միակ իրարը, իրականն ու կարելին: Ու տակաւին տարբեր եկրպարանքները այդ մտատեսութիւն, երբ մենք ազգային կարիքներուն կ'երկարենք մեր ձեռքերու քաղցրութիւնն ու սփոփանքը: Մարդեո՛ր որոնք գիտեն ճարել հոգեղէնին հումձքը, գտնելու տեսողութեան կտորը գիրենք ոտնակոխ հալածող աղէտներէն: Միոնի մէջ գաւակ մը՝ անասան պահել է փառքը այս Աթոռին եւ հաւատքը մեր ժողովուրդին: Այդ հզօր ուխտերուն շնորհիւ է որ մենք քալած ենք մեր դարերն ի վեր:

Եթէ ուզէինք մարդերը միայն երկու ոտակարգերու բաժնել, ուրիշ բանիմ տեսիլքի մարդեր եւ տեսիլքէ գործի մարդեր: Տեսիլք ունեցողները մեծ մարդեր են, մարգարէներ. վաղուան նայող եւ յարեթութիւն ապրող անհատներ: Երաշխիւ կարողութիւնը ի գուր տեղ չէ տրուած մարդուն. անիկա Աստուծոյ մէկ շնորհն է. մեզի տանելու տեսանելիէն անտեսանելիին, նիւթականէն ոգեկանին, առօրեայէն յաւիտեականին: Բոլոր մեծ հոգիները, ստեղծիչները, գիտնականները, աշխարհ վարող անձնաւորութիւնները, որոնք ափ մը բարիք եւ կտոր մը յոյս բերեր են իրենց ժողովուրդին եւ մարդկութեան, տեսիլքի մարդեր եւ գաւակներ:

1938 Ձ ա հ

Տիար Ալեքս Մանուկեանը տեսիլքի մարդ է, ան տեսիլք ունեցաւ հիմնելու կրթական այս պալատը, որմէ սակայն իշխաններ եւ արքաներ պիտի չանցնին, այլ Հայ մտքի եւ հոգիի ընտրեալներ, հագնելու այլապէս արքայական պատմութեան մեր մշակոյթին եւ սաղաւարտը մեր կրօնին, թուրք կենցալու օտար հեղեղին առջեւ եւ ռուս մեր գոյութեան սպառնալիքին դէմ, բայց մանաւանդ ըլլալու նրազը սիրտերու եւ հացն արդար եւ քաղաքաշին, երաշտին դէմ իմացական: Տեսիլք, որուն յոյսին մէջէն քալեր եւ մեր երախտաշնորհ նախնիները, տեսիլք՝ որ խոր խոկումը եղաւ մեր աստուածաբնայ սուրբերուն, անհոգրտակ սուրբ եւ հաւատքի ամուր նիզակը հերոսներուն: Տեսիլք, որուն գինն է այս ժողովուրդի կեանքը:

Հիմնադրը որ գետեղուեցաւ երէկ Սիոնի այս բարձունքին, Սրբոց Յակոբեանց հնադարեան եւ յաւերժապառ մեծաստանի նաշաւածքին առջեւ, քաղ չէ միայն, այլ գաղափար, համեմարին պէս որ յղացաւ խորեուրդը անոր, իբրեւ գմբէթ մտքի, անծայրածիր հորիզոնը հոգիներու, անըջանակ լուսամուտը Հայ դպրութեան, ազօթքը Նարեկացիին, երգը Շնորհալիին. փոխելով նիւթը ոգիի, որուն երբ նայինք, մեր ուղեղը կարենայ ժպտիլ մեզի:

Ան պիտի կանգնի իբրեւ յուշարձան մեր մտքի բոլոր քանդուած տախարներուն, Ներսէսեան, Գեորգեան, Սամսաթեան, Արմաշի եւ նմաններուն, սրբազան վրէժի մը իբրեւ խորհրդանիշ: Շուտով բարձրացող այս գմբէթի տակէն պիտի անցնին սերունդներ, որոնց գերագոյն իզօր պիտի ըլլայ ըսել, «Տէ՛ր, կեցո՛ւ ըզ-Հայս»:

Մտքի եւ հոգիի այս տուն տաղաւարն է որ եկան հիմնելու *անդուգական գոյգը*, երջանիկ ամուր, Ալեքս եւ Մարի Մանուկեանները, իրենց հոգիի արդար իւզովը եւ մտքին մաքուր պատրոյզովը Հայ մտքին նրազը վառելու Սիոնի այս բարձունքին: Վաղուան երուսաղէմը շքեղ ծրագիր մըն է Միաբանութեան մըտքին մէջ: Այդ ծրագրին իրագործման աշխատանքը տարիներէ ի վեր իր բաւարար արդիւնքը տուած է, սակայն Տիար Ալեքս Մանուկեանի մտքի այս տաղաւարով, ան նոր պատասպարան մը կ'ունենայ, կարենայ լրացնելու ակնկալութիւնները, որոնք մեր եկեղեցիին ու ժողովուրդին են: Պաղեստինի աղէտին ի վեր Միաբանութեան հոգեկան եւ իմացական մտահոգութեանց մէջ այդ իրապէս եկեղեցաշէն եւ ազգանուէր գործունէութիւնը մնացած է առաջին աստիճանի կարեւորութեամբ տալանալ մըլ որ կը յուսանք թէ այս կերպով կը լուծուի, շնորհիւ մեծ Հայուն, Տիար Ալեքս Մանուկեանի իշխանական այս նախաբերումին:

Իր Թարգման Խանդիսանալով Սրբոց Յակոբեանց աշխատանքէր Միաբանութեան սերտ եւ սեռն երախտադէտութեան, վրաստան ենք թէ չենք վիրաւորեր հանրածանօթ աւանդական համեստութիւնը մեծ քարերարին, եթէ ըսենք թէ Ս. Աթոռայ անկուգական նախաւորութեան Տիար Ալեքս Մանուկեանը, մեր օրերու առեւտն պատկանելիք է բացառիկ արժէքներ կայացնող դէմքն է:

Անհատներու կեանքին մէջ քիչ անգամ կարելի է հանդիպիլ որ սլատուոյ և դիրքի յառաջդիմութիւնը զուգընթաց եղած ըլլայ զուտ անձնական արժանիքին եւ տաղանդին, այնպէս ինչպէս կը հաստատուի Վսեմ. Ալէքս Մանուկեանի պարագային: Այս է պատճառը անտարակոյս որ իր կեանքը տեսարան մը ըլլալէ աւելի փառք մըն է մանաւանդ. գայն դիտելով մարդը հրճուանքէն աւելի կը սովորի, այսինքն կ'անի փորձառութեամբ եւ հոգիով:

Հասկացողութեան խոշոր տարբերութիւն մը կայ անշուշտ, *արժէքի* եւ *արժանիքի* ըմբռնումներուն միջեւ: Առաջինը վիճակ մըն է՝ իսկ երկրորդը առաւելութիւն մը, աւելի ճիշդ՝ առաքինութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամքով եւ գիտակցութեամբ յոյ: Ծնիլ արքայորդի՝ արժէք մըն է անշուշտ, բայց այդքան միայն. անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենայ այն առեւն, երբ կարենայ արժեցնել գայն իր կեանքին մէջ, արժէքը վերածելով արժանիքի: Ահա՛ զազտիքը մեծութեան, եւ կոչումը իրական մարդուն: Կարենալ իր մարմնի կաւին մէջ նշմարել ու զգալ հրահալուած աստուածային փութային ոսկին, ռաֆի հանել իր բնութեան մէջ ճիւղող ազնուական բնագոյները, ճշմարիտ հաստատութեան անկողնուպտելի գանձը, անով հարստացնելու իր կեանքը եւ գործադրելու Աստուծոյ կամքը երկրի վրայ, որ ուրիշ բան չէ բայց ծառայութիւնը իր ժողովուրդին:

Հասարակ տեղիքի մը չափ սովորական դարձած ասութիւն մը եղած է մեր մէջ ըսել, թէ մեր մեծ դրամատիկները յաճախ ժլատ եղած են իրենց ազգի կարիքներուն նկատմամբ: Միւս կողմէ սակայն իրողութիւն է թէ ինչ որ մենք ունեցած ենք անգեալին մէջ եւ ունինք այսօր, արգասիքներն են անոնց. որոնք միշտ գիտցած են մեր իմացական եւ հոգեկան անդաստանները յարգարել եւ ապահովել իրենց իշխանական նուիրաբերումներովը: Եթէ նկատի առնենք մեր պատմութեան կանխող դարը եւ մեր ազգային կեանքի վերջին շրջանները միայն, հաշուելով արդիւնները հոգեկան այս բխումին, Գէորգեան, Ներսէսեան, Լազարեան, Սաւաքեան, Մելիքեան, Եղիայեան, Նուպարեան, Կիւլպէնկեան, Մանուկեան անուններով ծանօթ, մատնանշած կ'ըլլանք այս մեծ իրողութիւնը:

Վսեմ. Ալէքս Մանուկեան մին է ազգային այդ բարերարներէն եւ պարծանքներէն, որ գիտէ դիմաւորել իր ժողովուրդին կարիքները կիրթ եւ ազնուական զգացումներու եւ դասումի մը մէջէն: Իրեն համար դրամը բախտ մը եւ ոյժ մը չէ միայն, այլ արժէք մը՝ կիրարկելու արժէքներու ի խնդիր եւ արժեւորելու գանձոք: Առանց այդ փրկարար փոխարէնին, դեղին մետաղը գոյն մը եւ ձայն մըն է միայն:

Իր նկարագրին մէկ ուրիշ գիծն է իմաստութիւնը, կամ, բառին գործնական առումովը, ռոջմտութիւնը: Իր բարերարելու կերպին մէջ բարիքի իմաստութիւնը կայ, որ բարիքները դիմաւորելու չէ որ կը ձգտի, այլ զանոնք յաւերթելու: Ազնիւ գործ է խղճալ ազգատին կամ արգահատիլ տգէտին, բայց ազգատութեան եւ տգիտութեան դէմ պայքարիլը առաքինութիւն է ինքնին: Տիար Ալէքս Մանուկեան բնաւ չէ մերժած առաջինը, բայց

տիրակաճօրէն հետամուտ եղած է երկրորդին: Տարիներէ ի վեր այս ամէնը կ'ընէ մեծ հոգիի մը վնասականութեամբ: Բարերարելու փառքը սակայն իր մէջ անձին քմբուկով աշխարհը լեցնելու ընդմտատար իղձը չէ, այլ իրմէ բխած առաքինութեան ըերկրանքին զգացումը: Մեծ մարդոց հոգիին բացատրութիւնը պէտք է որոնել յառաջ հոգիին մէջ այն ժողովուրդին, որուն գաւակներն են անոնք: Ազգին նկարագրին մէջ ծածկուած բարացուցական շողերն են որ անակնկալ կերպով կը յայտնուին, ռսկի գանակներու պէս, նպաստաւոր մէկ վայրկեանին: Տիար Ալէքս Մանուկեանը իր ժողովուրդի հոգիին ամէնէն հարագատ բխումն է. ատոր մէջ է իր մեծութեան գաղտնիքը:

Բան մը ըլլալէ աւելի բան մը ընելու իղձը ամէնէն մաքուր նիզն է եղած իր հոգիին: Սրտի եւ մտքի անստգիւտ յատկութիւններով օժտուած մարդ, որ վարժուած է միշտ մտածելու քէ իր ժողովուրդի վերականգնումի եւ գոյատեւման ամէնէն կենսական լծակը առաւելաբար կրթութիւնը կրնայ ըլլալ, իր ամէնէն գործազեղ ուշադրութեան առարկան ըրած է ազգին կրթութեան գործը: Մեծ եւ սրբատաշ քարերով կառուցուած բարերարութիւններ են Տիար Ալէքս Մանուկեանի նուիրաբերումները, որոնք իրերայաջորդ սերունդներու երախտիքն ու վկայութիւնը պիտի ունենան իրենց իբրեւ գրաւական:

Սրբոց Յակոբեանց գինուորեալ Միաբանութեան, Հայ Եկեղեցւոյ եւ բովանդակ Հայ ժողովուրդի սէրն ու երախտիքը իրենց անմահութիւնը գնել գիտցող Ալէքս եւ Մարի Մանուկեան անգուգական գոյգին, որոնք իրենց այս նուիրաբերումով Հայ մտքի տանարին դուռները կը բանան մեզի, որպէսզի կարենանք անոր արքայական սեզանէն բաշխել հրեղէն հացն ու գինին գալիք սերունդներուն:

Ե.

